

Asya Studies

Akademik Sosyal Araştırmalar / Academic Social Studies

Year: 8, Number: 29, p. 51-66, Autumn 2024

İlahiyat Eğitimi Alan Öğrenciler İçin Kültür Varlıklarını Koruma Bilincinin Önemi

The Importance of the Awareness of Conservation of Cultural Properties for Students Studying Theology

ISSN: 2602-2877 / E-ISSN: 2602-263X

Araştırma Makalesi
Research Article

Makale Geliş Tarihi
Article Arrival Date
03/07/2024

Makale Kabul Tarihi
Article Accepted Date
22/08/2024

Makale Yayın Tarihi
Article Publication Date
30/09/2024

Asya Studies

Doç. Dr. Işıl Konak
Kastamonu Üniversitesi
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi
Sanat Eserleri Konservasyonu ve
Restorasyonu Bölümü
isilaykonak6@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1443-243X

Doç. Dr. Mine Dilber
Kastamonu Üniversitesi
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
dilbermine@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6000-7915

Öğr. Gör. Dr. Mustafa Kartal
Kastamonu Üniversitesi
Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi
Resim Bölümü
mkartal1983@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8580-7019

Öz

Anadolu, bulunduğu stratejik konumu, sahip olduğu verimli toprakları ve sunduğu yaşam olanakları ile tarih boyunca ilgi çekmiş ve pek çok medeniyete yurt olmuştur. Bu medeniyetlerin izleri, çok çeşitli tarihi eserlerde görülebilmektedir. Bu kültür varlıklarının önemli bir grubu, dini mimariyi oluşturan cami ve mescitlerdir. Ait oldukları zaman ve medeniyetlerin dini, tarihi, sanatsal, teknolojik ve kültürel verilerini yansıtan bu eserler yalnızca mimari açıdan değil, barındırdıkları el yazmaları, duvar levhaları, kalem işleri, çini, alçı, ahşap ve taştan yapılan mihrap, ahşap minber ve kürsüler, pencere, kapı şebekeleri ve kandiller, yer yaygısı olarak kullanılan tekstiller gibi taşınır-taşınmaz eserler açısından da önemlidir. Kültür varlığı niteliğindeki bu eserlerle yakından ilgili olanlar sorumlu din görevlileri, cemaat ve ziyaretçilerdir. Fakat din görevlileri, cami ve mescitlerde bulunan cemaat ve ziyaretçilere ev sahipliği yapan, yönlendiren, bilgilendiren kişiler olarak öncelikli öneme sahiptir. Bu bağlamda ön lisans, lisans ve lisans üstü seviyede ilahiyat eğitimi alan öğrencilerin, taşıdıkları din görevlisi olma ve tarihi dini yapılarda istihdam edilebilme potansiyeli bakımından, kültür varlıklarını koruma bilincine sahip olmalarının önemi büyüktür. Bu çalışmayla sözü geçen potansiyeldeki din görevlilerinin tarihi cami ve mescitlerin sahip olduğu değerleri hakkında bilgilendirilmeleri ve gerekli koruma bilincine sahip olmalarının önemi üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Böylece, görevli olarak kendilerine emanet edilen cami ve mescit gibi kültür varlıklarının ve içlerindeki eserlerin zarar görmeden yaşamasına, sağlıklı olarak devamlılığını sürdürülebilmesine ve gelecek nesillere ulaşabilmesine katkı sunmaları amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür Varlığı, Koruma-Onarım, İlahiyat, Koruma Bilinci, Dini Eserler

Abstract

Anatolia has attracted attention throughout history with its strategic location, fertile lands it has and the life opportunities it offers, and has been a home to many civilizations. Traces of these civilizations can be seen in a wide variety of historical monuments. An important group of these cultural assets is the mosque and masjid, which constitute the religious architecture. These works, which reflect the religious, historical, artistic, technological and cultural data of the time and civilizations to which they belong, are not only architecturally important. In addition, the manuscripts found in them are also important in terms of movable-immovable artifacts such as wall slabs, pencil works, an altar made of tile, plaster, wood and stone, wooden pulpit and lecterns, windows, door networks and oil lamps, textiles used as floor spreads. Those who are closely related to these works of art, which are cultural assets, are responsible religious officials, congregations and visitors. But religious officials are of the first importance as people who host, guide, inform the congregation and visitors in mosques and masjids. In this context, it is of great importance for students receiving theology education at associate, undergraduate and postgraduate levels to have an awareness of protecting cultural assets in terms of their potential to become religious officials and work in historical religious buildings. With this study, it has been tried to focus on the importance of informing potential religious officials about the values of historical mosques and masjids and having the necessary protection awareness. Thus, it is aimed that they contribute to the unharmed survival of cultural assets such as mosques and masjids entrusted to them as officials and the artifacts in them, to maintain their continuity in a healthy way and to reach future generations.

Keywords: Cultural Property, Protection-Repair, Theology, Awareness of Protection, Religious Artifacts

Atf Bilgisi / Citation Information

Konak, I., Dilber, M., & Kartal, M. (2024). İlahiyat eğitimi alan öğrenciler için kültür varlıklarını koruma bilincinin önemi. *Asya Studies*, 8(29), 51-66. <https://doi.org/10.31455/asya.1509751>

GİRİŞ

Anadolu, bulunduğu stratejik konumu, sahip olduğu verimli toprakları ve sunduğu yaşam olanaklarıyla, tarih boyunca ilgi çekmiş ve pek çok medeniyete yurt olmuştur. Bu medeniyetlerin izleri olarak da kültür varlığı niteliğinde, taşınır-taşınmaz pek çok tarihi esere ev sahipliği yapmıştır. Sözü edilen kültür varlıkları sahip oldukları sanatsal, teknolojik, dini, tarihi, kültürel vb. nitelikleriyle ait oldukları medeniyet ve dönemin belirleyici bilgilerini taşımaktadır. Bu bağlamda kültür varlıklarının korunması ve onarılması, geçmişte üretilen değerlerin günümüze ulaştığı gibi günümüzden de geleceğe ulaştırılması bakımından önemlidir.

Bu amaca hizmet etmek üzere, kültür varlıklarının korunması ve onarımına dair birçok proje günümüzde gerçekleştirilmekte, koruma-onarım uygulamaları yapılmakta ve bu konulara ilişkin akademik yayınlar hazırlanmaktadır. Bu çabalar ancak alanında uzman meslek elemanları tarafından yürütülmekte olup, çoğunlukla amacına hizmet eder sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Ulaşılan olumlu sonuçların uzun vadede devamlılığının sağlanması, yalnızca uzman kişiler tarafından yapılan doğru koruma-onarım uygulamalarına bağlı kalmamaktadır. Bu uygulamaların yapıldığı kültür varlıklarının ortak mirasçısı olan kullanıcıların da en az uygulayıcılar kadar etkisi ve önemi büyüktür. Kullanıcı olarak, kültür varlığının mevcut zamandaki sahibi/sorumlusu, din görevlisi, cemaat, ziyaretçi, işletmeci vb. kişiler kastedilmektedir.

Sözü geçen kullanıcılar zaman içinde doğrudan (hırsızlık, vandalizm vb.) ya da dolaylı olarak (terk, kötü kullanım, yanlış uygulama, bilinçsiz yaklaşım vb.) taşınır-taşınmaz kültür varlıklarına zarar verebilmekte ve hatta yok olmasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle, kültür varlıklarına ilişkin koruma ve onarım projelerinin ve çalışmalarının doğru ve uygun nitelikte gerçekleştirilmesi asli öneme sahiptir. Ancak doğru nitelikli uygulamalar kadar önemli diğer bir husus ise bireysel ve toplumsal ölçekte koruma bilincinin yerleştirilmesi üzerine verilecek eğitimlerdir. Zira bu tarihi değerlerin sağlıklı sürekliliği, verilecek bu eğitimlerle orantılı olarak mümkün olacaktır (Kuban, 1969; Stolow, 1987; Caple, 2000; Corr, 2000; Asatekin, 2004; Tuncer, 2010; Ahunbay, 2009).

Bu bağlamda makale çalışmasının sınırlılığı, kültür varlığı niteliğindeki tarihi cami ve mescitler olmak üzere bu tür eserlerde görev alan ve görev alabilecek olan ilahiyat öğrencisi ve mezunları kapsamında belirlenmiştir. Amacı ise, hedef kişilerin tarihi cami ve mescitlerin sahip olduğu değerleri hakkında bilgilendirilmeleri, pozisyonları gereği koruma için sınırlılıkların neler olduğu ve gerekli koruma bilinç düzeylerinin yükseltilmesi olarak düşünülmüştür. Böylece, görevli olarak kendilerine emanet edilen cami ve mescit gibi kültür varlıklarının ve içlerindeki eserlerin zarar görmeden yaşamasına, sağlıklı olarak devamlılığını sürdürebilmesine ve gelecek nesillere ulaşabilmesine katkı sunmaları amaçlanmıştır. Zira sözü geçen konuya ilişkin yapılan alan araştırmaları ve arşiv taramaları sonucu "İlahiyat Eğitimi Alan Öğrenciler İçin Kültür Varlıklarını Koruma Bilincinin Önemi" konusuna benzer bir yayın, konferans, makale, proje ve ders içeriğine rastlanmamıştır. Bu çalışmanın kültür varlıklarıyla doğrudan (arkeoloji, sanat tarihi, güzel sanatlar vb.) ya da dolaylı (ilahiyat, tarih, öğretmenlikler vb.) olarak ilişkilendirilecek bölümlerde yapılacak benzer çalışmalara örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Kültür varlıklarının korunmasına yönelik eğitim, ilköğretimde temel seviyede verilmeye başlanması gereken bir konu olmakla birlikte günümüzde genellikle akademik eğitimde ön lisans, lisans ve lisansüstü seviyede verilmektedir (Asatekin, 2004: 127,140; Ahunbay, 2009: 134,143). Sınırlı sayıdaki üniversitelerin belirli bölümlerinde verilen nitelikli eğitimler sayesinde uzman elemanlar yetiştirilmektedir. Ancak bu bölümler dışındaki ilişkili bölümler de dahil olmak üzere, kültür varlıklarını koruma eğitiminin alınması ve bu konudaki bilinçlendirme çalışmaları kişisel çabaya bağlı kalmıştır. Kültür varlıklarıyla doğrudan (arkeoloji, sanat tarihi, güzel sanatlar vb.) ya da dolaylı (ilahiyat, tarih, öğretmenlikler vb.) olarak ilişkilendirilecek bölümlerde bu temelde eğitimin verilmesi önemlidir. Örneğin üniversitelerde ilahiyat eğitimi alan kişiler, kültür varlığı niteliğindeki tarihi camilerde ve mescitlerde sorumlu din görevlisi olarak isihdam edilebilmekte, görev tanımlarında olmasa bile harici bazı sorumluluklar üstlenmektedirler. Bu bağlamda sözü geçen kişilere, nitelikli kültür varlıklarını koruma bilinci eğitimi verilerek, görev alabilecekleri cami ve mescitlerin, mimari eserlerle içlerindeki diğer kültür varlıklarının korunmasına katkı sağlanması hem çalışan hem de vatandaş olarak doğru yaklaşım sergilemelerini mümkün kılacaktır. Bu eğitim sayesinde sadece kültür varlığı olarak tescillenmiş cami ve mescitlerin korunması değil, bununla birlikte günümüzde inşa edilmiş olan ve bugünün sanatsal, kültürel, teknolojik, mimari vb. özelliklerini barındıran yapıların da sağlıklı korunarak gelecek nesillere aktarılmasına katkı sunacaktır. Sözü geçen nitelikteki koruma eğitimi, ilgili guruba (ilahiyat öğrencileri ve mezunları) iki farklı şekilde verilebilir. Bunlardan ilki mezun gruplar, atanalar din görevlileri ve

ilahiyat eğitimi alan öğrenciler için eğitim projeleri şeklinde verilebilir. İkincisi ise henüz eğitim-öğretime devam eden ön lisans, lisans ve lisansüstü seviyedeki öğrencilere yönelik olarak ders müfredatı içinde uygun saat ve uzman kişiler tarafından verilecek dersler şeklindedir.

Bu bağlamda ilgili gruba sözü geçen nitelikte eğitim vermek amacıyla TÜBİTAK 2237-A Bilimsel Eğitim Etkinliklerini Destekleme Programı kapsamında gerçekleştirilen proje örnek gösterilebilir¹. Bu eğitim projesine, Kastamonu Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi İlahiyat Fakültelerinden yirmi lisans ve lisansüstü öğrenci katılmıştır. Eğitim programı ise üç farklı üniversiteden katılan, alanında uzman on akademisyen tarafından verilmiş, iki gün, günde sekiz saat olmak üzere, toplamda 16 saat sürmüştür. Eğitim projesi kapsamında, kültür varlıkları ile koruma-onarımın tanımı ve kapsamı üzerinde durulmuş, tarihi cami ve mescit mimarisinde karşılaşılabilecek, kültür varlığı niteliği taşıyan farklı malzeme (tekstil, deri, alçı, metal, çini, mozaik, ahşap, taş, kalem işi, kâğıt, cilt) ve yapı elemanları (kapı, pencere, mihrap, minber, vaaz kürsüsü, aydınlatma ve kandilleri vb.) tanıtılmış, tarihi değerleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu malzeme ve yapı elemanlarında karşılaşılabilecek bozulmalar, bozulma faktörleri ve ilgili koruma-onarım uygulamaları örneklendirilerek açıklanmıştır. Gerekli durumlarda, yetkili kurumlar tarafından, yetkili kişiler kararıyla belirlenebilecek koruma-onarım uygulamalarının, uzman kişiler tarafından, uygun laboratuvar ve atölyelerde, uygun malzeme ve tekniklerde yapılabileceğinin önemi ve gerekliliği üzerinde durulmuştur. Böylece bu tür yapılarda istihdam edilen din görevlilerinin, cemaat ve ziyaretçilerin kültür varlıklarına ilişkin müdahale sınırlılıkları ve sorumlulukları hakkında bilgi verilmiştir. Sınırları aşan uygulamalar yapmaları veya yaptırımları durumunda karşılaşılabilecekleri sorunlar, ceza ve yaptırımlar hakkında bilgilendirilmişlerdir. Alanında uzman kişiler tarafından yürütülen eğitim sonunda hedef grupla soru-cevap şeklinde sözlü etkileşimde bulunulmuştur².

Soru-cevap kısmında sözlü olarak öğrencilerden edinilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucu:

1. Kültür varlıklarının tanım ve önemine (sanatsal, tarihi, teknolojik vb.) ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları,
2. Cami, mescit ve buralardaki yapı elemanlarında görülen bozulmalar karşısında sorunların giderilmesi için yapacakları (iyi niyetli!) müdahalelerin yanlış olduğu bilinci ve müdahale sınırlılıklarının hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır.
3. Kültür varlıklarına yönelik yapılan hatalı müdahalelerin, yapı ve yapı elemanlarının tamamen yok olmasına kadar uzanan zararlara yol açabileceği bilincinin eksik olduğu kanaatine varılmıştır.
4. Doğru nitelikli koruma-onarım uygulamalarının özel eğitim, bilgi ve uzmanlık gerektiren bir alan olduğu bilgi ve bilincinin yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.
5. Hedef öğrencilerin bu eğitim sonrasında Kültür varlıklarının tanım ve önemine (sanatsal, tarihi, teknolojik vb.) ilişkin bilgilendikleri anlaşılmıştır.
6. Din görevlisi, cemaat ve ziyaretçiler gibi kullanıcıların kültür varlıklarına ilişkin müdahale sınırları ve sınır ihlali durumunda karşılaşılabilecekleri yaptırımlar hakkında tatmin edici bilgiye ulaştıklarına ilişkin yanıt alınmıştır.
7. Kültür varlıklarına yönelik bozulmalarla karşılaştıkları durumlarda ne yapmaları gerektiği, hangi kurumlarla iletişime geçip talepte bulunabilecekleri, iş takibinin önemi konusunda bilgi sahibi oldukları öğrenciler tarafından bildirilmiştir.

Böylece tarihi cami ve mescitlerde görev alabilecek, ilahiyat öğrencilerinin, kültür varlıklarının korunması, korumanın gerekliliği, sorumluluğu ve sınırlılığı bağlamında koruma bilincinin oluşturulmasına katkı sağlanmış; konuya ilişkin faydalı içerik³, öneri⁴ ve sonuca⁵ ulaşılmıştır.

¹ Bu makale çalışması, söz konusu eğitim projesinin makalesi olarak üretilmemiş olup, eğitim projesi konunun önem ve amacına yönelik bir örnek olarak sunulmuştur.

² TÜBİTAK-BİDEB 2237-A Bilimsel Eğitim Etkinliklerini Destekleme Programı tarafından himaye edilen eğitim projelerinde ön test-son test zorunluluğu yoktur. Sözü geçen proje eğitimi kapsamında da yapılmamıştır. Projeye katılan uzman eğitimciler ve eğitimi alan öğrenciler arasında eğitim sonunda yapılan soru-cevap etkileşimi sonucu ulaşılan sözlü çıktılardan değerlendirme yapılmıştır.

³ Etkinlik çıktıları Eğitim etkinliği sonucunda koruma-onarım esasları bağlamında farklı malzeme ve uygulamalara ilişkin verilen eğitimler ile lisans ve lisansüstü seviyede ilahiyat eğitimi alan öğrencilere kültür varlıklarının korunması temelinde, koruma bilincinin tanıtılması ve gerekliliği hakkında bilgi ve farkındalık kazandırılmıştır. Bu sayede eğitim verdiğimiz kitlenin de içinde olduğu ilahiyat fakültelerinden mezun olacak öğrenciler, kültür varlığı olarak tescillenmiş tarihi cami ve mescitlerde din görevlisi olarak çalışma alanı bulduklarında almış oldukları nitelikli koruma-onarım farkındalık eğitimleri sonucu mimari yapı olarak cami ve mescitlerin, aynı zamanda Kuran-ı Kerim ve duvarlarda yer alan levhaların, kalem işleri ve çinilerin, alçılı mihrapların, ahşap

Bu tür eğitim projenin kısıtlı zaman ve kısıtlı kitleye yönelik olarak düzenlenmesi, ülke genelinde gerçekleştirilme imkânı olmaması ve sürekliliğine ilişkin dayanak bulunmasının zorluğundan dolayı konunun ön lisans, lisans ya da lisansüstü düzeyde verilen ilahiyat eğitimi kapsamında ders olarak okutulmasının daha anlamlı olacağı kanısına varılmıştır. Ancak mezun kişiler için ise sözü geçen eğitim örneğinde olduğu gibi eğitim projelerinin de sürekliliği sağlanarak devam ettirilmesinin önemli katkısı olacaktır.

İlahiyat Eğitimi Alan Öğrenciler İçin Kültür Varlıklarını Koruma Bilincinin Önemi

İnşa edildikleri dönem ve medeniyetlerin bilgilerini barındıran cami ve mescitler, dini mimari eser türünden olan kültür varlıklarının önemli bir gurubudur. Bu eserler yalnızca mimari açıdan değil, aynı zamanda içlerinde barındırdıkları taşınır-taşınmaz pek çok kültür varlığı açısından da önemlidir (Asatekin, 2004: 29,32). Cami ve mescitlerde korunan Kuran-ı Kerim, çeşitli el yazmaları, tarihi halılar ve kapı örtülerinden oluşan tekstil malzemeleri; duvarları süsleyen hat sanatının nadide örneklerinden oluşan levhalar; pencere alınlıklarında, kubbe eteklerinde, mihraplarda yer alan kalem işleri; künde-kari teknikli, üstün oyma, kakma süslemeli ahşap kapı, minber ve kürsüler; mühür, isim barındıran metal aydınlatma ve kandiller; alçı, mermer, çini malzemeden üretilen, sanatsal ve teknolojik gelişmişliğin göstergesi olan mihraplar, kapı, pencere şebeke ve alınlıkları gibi unsurlar da kültür varlığı niteliğindeki eserlerdir (Ahunbay, 2009: 22,31). Bu yapılar ve içlerindeki eserlerde gerekli koruma ve onarım uygulamaları mülkiyet sahibi olan Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür Turizm Müdürlüğü himayesinde koruma ve onarım uzmanları tarafından yürütülmektedir (V.G.M., 2024, K.V.M.G.M., 2024). Bu yapı ve elemanlarına sahiplik yapanlar ve yakından ilgili olanlar, imam ve müezzinler yani devlet tarafından atanan görevlilerle, cemaat ve ziyaretçilerdir. Bu sıralamada din görevlileri öncelikli öneme sahiptir; zira cemaat ve ziyaretçilere ev sahipliği ve önderlik yapan ve zamanlarını sürekli olarak bu yapılarda geçiren kişiler din görevlileridir. Tarihi eser niteliğindeki cami ve mescitler özelinde tüm bu tür yapılardaki din görevlileri resmi bir sorumlulukları olmasına rağmen, bu mimari eserlerin temizlik, düzen ve kullanımıyla da yakından ilgili olup cemaati ve ziyaretçileri bilgilendirip yönlendiren kişilerdir. Bu bağlamda din görevlilerinin görev yaptığı cami ve mescitlerin tarihi, kültürel, sanatsal vb. değerleri hakkında bilgili olmaları, aynı zamanda bu kültür varlığı niteliğine sahip mimari eserlerin ve içlerindeki eserlerin korunmasının gerekliliği ve önemi hakkında bilince sahip olmaları önemlidir. Zira sözü geçen koruma bilincinin eksikliği durumunda kültür varlıklarına yönelik yanlış müdahalelerle karşılaşmaktadır.

Yakın tarihte tarafımızdan yapılan araştırmalar sırasında, cami görevlileri ve cemaat tarafından (iyi niyetli olarak!) yapılan koruma-onarım ilkeleri gereği bazı yanlış uygulamalar tespit edilmiştir:

1. Tarihi mihrapların yüzey bütünlüğünü kaybeden, boyası bozulmuş alanlarında görüntünün düzeltilmesi ve daha temiz olmasının sağlanması amacıyla, niteliği uygun olmayan malzemelerle yapılan uygunsuz boyama işlemleri (Resim 1, 2).
2. Tarihi camilerde girişlerinin yağmur ve çamurdan etkilenmemesi veya harim mekânında alanın bölümlenmesi için yapılan nitelsiz malzemeli oda ve sundurmalar (Resim 7).
3. Ayakkabıların konulması için tarihi cami duvarlarına sabitlenen ayakkabılıklar, tesbihlerin yerde kalmaması için tarihi çinili sütun ve taşıyıcılara çakılan çiviler ya da yapışkanlı aparatlar (Resim 5, 6).
4. Daha aydınlık ve güzel görünmesi için tarihi mihrapların içine yerleştirilen led aydınlatma kabloları veya floresan lambalar (Resim 3, 4).
5. Daha yenisi ile değiştirilmek üzere toplanan tarihi halılar.

minber ve kürsülerin, pencere ve kapıların vb. kültür varlıklarının korunmasına doğru nitelikli ve pozitif anlamda katkı sağlayabilecektir. Bu eğitim ile sadece tarihi nitelikli camilerin korunması değil aynı zamanda yakın tarihte inşa edilmiş olan ve günümüzün mimari, sanatsal, teknolojik vb. özelliklerini taşıyan camilerin de korunarak gelecek kuşaklara ulaştırılmasına katkı sağlayabilecektir.

⁴ **Öneriler** Tübitak eğitim desteği ile desteklenen ve planlandığı şekliyle, yüksek verimlilik sağlanarak bitirilen bu eğitim programı baz alınarak, koruma-onarım bilincinin yükseltilmesine ilişkin eğitimlerin süreklilik arz edecek şekilde, sadece ilgili öğrenci gruplarına değil, ilgili meslek çalışanlarına da verilmesini öneriyoruz. Verilecek bu tür eğitimlerin Tübitak tarafından desteklenmesinin çok önemli olduğunu düşünüyor gereğinin tarafınızdan yapılmasını rica ediyoruz.

⁵ **Sonuç** Günümüzde kültür varlıklarının korunması ve onarımına dair birçok proje gerçekleştirilmiştir ve gerçekleştirilmeye devam etmektedir. Ancak doğru koruma ve onarım projelerinin gerçekleştirilmesi kadar koruma bilincinin bireysel ve toplumsal ölçekte yerleştirilmesi üzerine verilecek eğitimler de büyük önem taşımaktadır. Zira bu değerlerin sağlıklı devamlılığı büyük oranda verilecek bu eğitimlere bağlıdır.

6. Dağıldığı için dönüşümsüz yapıştırıcılar, uygunsuz kâğıtlar, bezler ya da iğne-iplik kullanılarak bütünlenen tarihi el yazmaları ve dua kitapları (Resim 8, 9).
Bu örnekler ve benzeri vakalar, tüm yurt genelinde basına da yansıyan gerçeklerdir.

Resim 1: Konya Tahir ile Zühre Mescidi, Mihrap Çinileri Üzerine Yapılan Boya Uygulaması
(İşlay Konak Arşivi)

Resim 2: Kastamonu Seydiler Böcek Köyü Cami, Mihraba Yağlı ve Toz Boya Uygulaması
(İşlay Konak Arşivi)

Resim 1: Kastamonu İnebolu Tevfik Bey Cami, Mihraba Led Aydınlatma Uygulaması
(Işlay Konak Arşivi)

Resim 2: Kastamonu Seydiler Böcek Köyü Cami, Mihraba Floresan Lamba Uygulaması
(Işlay Konak Arşivi)

Resim 3: Kastamonu İnebolu Tevfik Bey Cami, Çinili Sütunlara Yapışkanlı Askı Aparatı Uygulaması (Işlay Konak Arşivi)

Resim 4: Kastamonu İnebolu Tevfik Bey Cami, Çinili Sütunlar Üzerindeki Çivi İzleri (Işlay Konak Arşivi)

Resim 5: Kastamonu Seydiler Böcek Köyü Cami, Kadınlar Mahfili Oluşturmak İçin PVC Malzeme Kullanımı
(Işıl Konak Arşivi)

Resim 6: Dr. Rıfki Kâmil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi Tarihi Belgeler Müzesi'nde Bulunan El Yazması Kur'an-ı Kerim İplik Kullanılarak Yapılan Toplama
(Mustafa Kartal Arşivi)

Resim 7: Dr. Rıfki Kâmil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi Tarihi Belgeler Müzesi'nde Bulunan El Yazması Kur'an-ı Kerim (Mustafa Kartal Arşivi)

Karşılaşılan bu türden örnekler sonucunda, tarihi cami ve mescitlerde din görevlisi olan ve olabilecek ilahiyat öğrencilerine yönelik kültür varlıklarının korunmasına ilişkin bilincin oluşturulması ve yükseltilmesi eğitiminin bir gereklilik olduğu tespit edilmiştir. Bu sorunun önüne geçilmesi ve giderilmesi amacıyla seçilen aktif öğrenci kitlesine ve mezun olup hali hazırda cami ve mescitlerde hizmet sunan din görevlilerine verilecek ders ve eğitim içeriği ise aşağıdaki şekilde önerilmiştir.

Aktif olarak eğitim gören öğrencilere yönelik ilahiyat fakültesi eğitimi ders müfredatı için “Kültür Varlıklarını Koruma” dersinin, zorunlu-teorik ders olarak, bir dönem, en az iki saat verilmesi önerilmektedir. Ders öğrencinin aktif olarak katılımının sağlanması için, önceden belirlenen konular çerçevesinde hazırlık yapılarak, soru-cevap ve sunumlar eşliğinde desteklenerek yürütülmesi, dersin yararlılığını arttıracaktır. Ders alanında uzman kişiler tarafından yürütülmelidir. Ders esnasında bulunulan bölgedeki tarihi cami ve mescitlere yerinde ziyaretler yapılması ve koruma-onarım uygulamalarına ilişkin uzman elemanlarca Vakıflar Bölge Müdürlükleri, Üniversite bünyesindeki kültür varlıklarını koruma-onarım bölümleri, sanat tarihi, arkeoloji gibi bölümlerden bilgi alınması önerilmektedir.

Bu bağlamda Kültür Varlıklarını Koruma dersi bir dönemlik ders içerik çizelgesi⁶ aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

Tablo 1: Ders İçeriği Çizelgesi

Dersin Adı	Kodu	Yarıyılı	T+U	Kredisi	AKTS
Kültür Varlıklarını Koruma		III	2+0	2	
Ön koşul Dersler					
Dersin Dili	Türkçe				
Dersin Türü	Zorunlu				
Dersin Koordinatörü					
Dersi Veren					
Dersin Yardımcıları					
Dersin Amacı	Kültür varlıkları ve korumanın tanım, kapsam ve içeriği hakkında bilgi vermek, Tarihi dini yapılar ve bu yapılarda bulunabilecek kültür varlıklarının tanıtılmasını sağlamak, Kültür varlıklarında görülen bozulmalar, bozulma faktörleri ve önleyici				

⁶ Kültür Varlıklarını Koruma dersi için kullanılan ders içerik çizelge formu, Kastamonu Üniversitesine ait ders içerik çizelge form taslağından örnek alınmıştır.

	koruma uygulamaları hakkında bilgi aktarmak, Dini yapılar özelinde (cami, mescit) kültür varlıklarının korunması gerekliliği, önemi ve sınırlılıklarının kavranmasını sağlayarak, koruma bilincinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.
Dersin Öğrenme Çıktıları	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kültür varlığı, koruma-onarım konularındaki temel kavramlar hakkında bilgi sahibi olur. 2. Tarihi dini yapılar ve bu yapılarda yer alan kültür varlıklarını tanıır. 3. Kültür varlıklarının korunması gerekliliği ve önemini kavrar. 4. Kültür varlıklarına ilişkin malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri hakkında bilgi sahibi olur. 5. Tarihi camilerde görev alan din görevlilerinin kültür varlığı olarak değer taşıyan cami, mescit ve içinde bulunan diğer kültür varlıklarına yönelik göstereceği doğru yaklaşım ve sınırlılıkları hakkında bilgi sahibi olur. 6. Önleyici koruma yöntemlerini tanıır.
Dersin İçeriği	Kültür varlıkları ve koruma-onarım ilke ve kavramları tanıtılmakta, tarihi dini mimari yapılar ve bu yapılarda yer alabilecek kültür varlıkları incelenmekte, kültür varlıklarına ilişkin doğru önleyici koruma yaklaşımının önemi ve sınırlılıkları değerlendirilmektedir.
Haftalar	Konular
1	Kültür varlıklarının tanımı, içeriği ve kapsamı
2	Korumanın tanımı ve kapsamı, tüzükler ve ilkeler
3	Koruma-Onarım Kavram ve Terimleri
4	Kültür varlığı olarak dini mimari yapılar ve yapı unsurları
5	Din görevlisi-kültür varlığı ilişkisi (görev tanımı, sorumlulukları, tarihi dini yapılarda önleyici korumaya ilişkin misyon ve vizyonları)
6	Din görevlisi-kültür varlığı ilişkisi (tarihi dini yapılarda önleyici korumaya ilişkin müdahale sınırlılıkları)
7	Ara sınav
8	Çini malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.)
9	Tekstil ve ahşap malzeme bilgisi ve bozulmalar, bozulma faktörleri, önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.)
10	Kâğıt ve cilt malzeme bilgisi ve bozulmalar, bozulma faktörleri, önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.)
11	Metal malzeme bilgisi ve bozulmalar, bozulma faktörleri, önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.)
12	Kalem işi malzeme bilgisi ve bozulmalar, bozulma faktörleri, önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.)
13	Alçı ve taş malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.)
14	Tarihi cami veya mescitlere ziyaret, ders içeriklerinin kavranması

Genel Yeterlilikler

Kültür varlığı ve korumanın önemine ilişkin farkındalık kazanır.
Kültür varlıklarına yönelik önleyici koruma uygulamaları hakkında bilgi edinir.
Kültür varlıklarını korumada doğru yaklaşım ve sınırlılıklar hakkında bilgi sahibi olur.

Kaynaklar

- Ademi, Z. (2012). Hayatın dönüm noktalarında din görevlilerinin rolü (Bursa örneği) (Tez No: 319561) [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Ahunbay, Z. (2009). Tarihi çevre koruma ve restorasyon. YEM Yayınları.
- Asatekin, N. G. (2004). Kültür ve doğa varlıklarımız: neyi, niçin, nasıl korumalıyız? T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Blake, J. (2015). International cultural heritage law. Oxford Press.
- Buys, S., & Oakley, V. (1993). The conservation and restoration of ceramics. Butterworth-Heinemann.
- Caple, C. (2000). Conservation skills: judgment, method and decision making. Routledge.
- Corr, S. (2000). Caring for conservations: a manuel of preventive & conservation. The Heritage Council.
- Çolak, N. İ. (2015). Kültür ve tabiat varlıklarını koruma hukuku. On İki Levha Yayıncılık.
- Doğru, A. (2008). Din görevlilerinin hizmet alanları ve problemleri (Kayseri ilinde görev yapan vaizler üzerine sosyolojik bir inceleme) (Tez No: 221272) [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Erder, C. (1975). Tarihi çevre bilinci. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Emre, M. (2005). Kültürel ve doğal değerlerin korunması. Mimarlar Odası Yayını.
- Günay, R. (2002). Ahşap yapılar, sorun ve çözüm yolları. Birsen Yayınevi.
- İnci A. B. (2018). Klasik devir Türk tezyini sanatlarında desen. Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık.
- Kathpalia, Y. P. (1973). Conservation and restoration of archive materials. UNESCO.
- Kuban, D. (1969). Modern restorasyon ilkeleri üzerine yorumlar. Vakıflar Dergisi, (8), 341-356.
- Kuban, D. (2000). Tarihi çevre korumanın mimarlık boyutu: kuram ve uygulama. YEM Yayınları.
- Lennard, F., & Hayward, M. (2006). Tapestry conservation: principles and practice. Butterworth-Heinemann. Oxford.
- Madran, E., & Özgönül, N. (2005). Kültürel ve doğal değerlerin korunması. TMMOB Mimarlar Odası Yayını.
- Özel, S. (1998). Uluslararası alanda kültür varlıklarının korunması. Alkım Yayınları.
- Song, J. (2011). Conservation treatment for cultural properties: paintings and written artifacts. Young-Won Kim (Ed.), Conservation of Papers and Textiles (s. 7-111). National Research Institute of Cultural Heritage.
- Stolow, N. (1987). Conservati on and exhibitons: packing, transport, storage and environmental consideration. Butterworth – Heinemann.
- Tuncer, O. C. (2010). Korunması gerekli vakıf taşınmazlarının onarımları ve bir öneri. Vakıflar Dergisi, (32), 231-234.
- Tunçer, M., Madran, E., Özgönül, N., Alp, S., & Kılıççöte, N. C., (2012). Mustafa Servet Akbolat (Ed.), Kültürel miras mevzuatı. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Üçer, K. (2015). Kalemşileri ve restorasyon. B. Tanman & G. Tanman (Ed.), Meşk-i İstanbul Yenikapı Mevlevihanesi restorasyonu (2005-2010) (s. 126-133). Gürsoy Grup Kültür Yayınları (6).
- Zakar, L., & Eyüpgiller, K. K. (2015). Mimari restorasyon koruma teknik ve yöntemleri. YEM Kitabevi.

İlahiyat eğitimini tamamlamış ve atanmış olan din görevlileri için “Kültür Varlıklarını Koruma Bilincinin Önemi” konulu eğitim içeriği ise aşağıdaki şekilde önerilmiştir;

Eğitimin tarihi cami ve mescitlerde hali hazırda hizmet veren din görevlilerinin yanı sıra bu potansiyele sahip ve yakın tarihte yapılan cami ve mescitlerde hizmet veren din görevlileri için de verilmesi önerilir. Zira yakın tarihte yapılan, bugünün imzasını taşıyan cami ve mescitlerin korunmasının gerekliliği de bu eğitimin bir parçası olarak düşünülmelidir. Eğitimin en az iki gün süreyle devam etmesi detaylı bilgilendirme için uygun olacaktır. Eğitimin soru-cevap ve sunumlar eşliğinde desteklenerek yürütülmesi yararlılığını arttıracaktır. Eğitimler her malzeme ve konu için alanında uzman kişiler

tarafından verilmelidir. Eğitimler esnasında bulunulan bölgedeki tarihi cami ve mescitlere yerinde ziyaretler yapılması önerilir.

Bu bağlamda kültür varlıklarını koruma bilinci eğitimi iki günlük eğitim içerik çizelgesi⁷ aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

Tablo 2: Eğitim İçeriği Çizelgesi

1. GÜN	2. GÜN
1.DERS ADI: Etkinliğin Tanıtılması, Amaç ve Hedefleri & Katılımcılar ile Tanışma	8.DERS ADI: Tarihi Çinilerde Önleyici Koruma.
DERS KONUSU: Açılış Konuşması ve Eğitim Hakkında Bilgilendirme	DERS KONUSU: Tarihi Çini Eserlerde Önleyici Koruma Uygulamaları.
DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Bu eğitimin amacı ve hedefleri açıklanarak, eğitim içeriğindeki derslerin önemine değinilecektir. Katılımcılar eğitimden edineceği çıktılar hakkında bilgilendirilecektir.	DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Cami ve mescitlerde bulunan tarihi çini eserlerin önemi, malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, din görevlileri özelinde uygulanabilecek önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.) hakkında gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde bilgi verilmesi.
2.DERS ADI: Koruma ve Onarıma Giriş.	9.DERS ADI: Tarihi Ahşap Eserlerde Önleyici Koruma.
DERS KONUSU: Koruma ve Onarım Tanımı ve İçeriği, Kavram ve Terimleri.	DERS KONUSU: Tarihi Ahşap Eserlerde Önleyici Koruma Uygulamaları.
DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Koruma ve onarım olgusu tanımlanması, tarihi süreçteki gelişimi, ilgili ilke ve tüzükler hakkında bilgi verilmesi. Kavram ve Terimlerin Tanıtılması.	DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Cami ve mescitlerde bulunan tarihi ahşap eserlerin önemi, malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, din görevlileri özelinde uygulanabilecek önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.) hakkında gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde bilgi verilmesi.
3.DERS ADI: Kültür Varlıkları.	10.DERS ADI: Tarihi Tekstil Eserlerde Önleyici Koruma.
DERS KONUSU: Kültür Varlıkları Tanımı ve İçeriği, Kavram ve Terimleri.	DERS KONUSU: Tarihi Tekstil Eserlerde Önleyici Koruma Uygulamaları.
DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Kültür varlıklarının tanımlanması, soyut-somut, taşınır-taşınmaz kültür varlıkları hakkında bilgi verilmesi. Kültür varlıklarının korunması gerekliliği. Kavram ve Terimlerin Tanıtılması.	DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Cami ve mescitlerde bulunan tarihi tekstil eserlerin önemi, malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, din görevlileri özelinde uygulanabilecek önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.) hakkında gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde bilgi verilmesi.
4.DERS ADI: Din görevlisi-kültür varlığı ilişkisi.	11.DERS ADI: Tarihi Metal Eserlerde Önleyici Koruma.
DERS KONUSU: Din görevlisi-kültür varlığı ilişkisi (görev tanımı, sorumlulukları, tarihi dini	DERS KONUSU: Tarihi Metal Eserlerde Önleyici Koruma Uygulamaları.

⁷ Kültür Varlıklarını Koruma Bilinci Eğitimi için kullanılan içerik çizelge formu, TÜBİTAK 2237-A eğitim programı içerik çizelge form taslağından örnek alınmıştır.

yapılarda önleyici korumaya ilişkin misyon ve vizyonları)

DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Din görevlilerine yönelik olarak resmi görev tanımlarının yapılması ve görev yerlerindeki kültür varlıklarına yönelik sorumlulukları hakkında bilgi verilmesi. Görev aldıkları tarihi dini yapılarda koruma-onarıma ilişkin sahip olmaları gereken misyon ve vizyonları hakkında bilgi verilmesi.

DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Cami ve mescitlerde bulunan tarihi metal eserlerin önemi, malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, din görevlileri özelinde uygulanabilecek önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.) hakkında gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde bilgi verilmesi.

5.DERS ADI: Din Görevlisi-Kültür Varlığı İlişkisi.

12.DERS ADI: Tarihi Deri Eserlerde (Ciltlerde) Önleyici Koruma.

DERS KONUSU: Din Görevlisi-Kültür Varlığı İlişkisi (Tarihi Dini Yapılarda Koruma-Onarıma İlişkin Müdahale Sınırlılıkları).

DERS KONUSU: Tarihi Deri Eserlerde (Ciltlerde) Önleyici Koruma Uygulamaları.

DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Din görevlilerine yönelik görev aldıkları tarihi dini yapılarda koruma-onarıma ilişkin müdahale sınırlılıkları hakkında bilgi verilmesi. Gerekli durumlarda hangi kurumlarla ve kişilerle irtibata geçmeleri gerektiği konusu ve iş takibinin önemi hakkında bilgi verilmesi.

DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Cami ve mescitlerde bulunan tarihi deri eserlerin (ciltlerin) önemi, malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, din görevlileri özelinde uygulanabilecek önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.) hakkında gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde bilgi verilmesi.

6.DERS ADI: Tarihi Alçı ve Taş Eserlerde Önleyici Koruma.

13.DERS ADI: Tarihi Kâğıt Eserlerde (Yazmalarda) Önleyici Koruma.

DERS KONUSU: Tarihi Alçı ve Taş Eserlerde Önleyici Koruma Uygulamaları.

DERS KONUSU: Tarihi Kâğıt Eserlerde (Yazmalarda) Önleyici Koruma Uygulamaları.

DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Cami ve mescitlerde bulunan tarihi alçı ve taş eserlerin önemi, malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, din görevlileri özelinde uygulanabilecek önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.) hakkında gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde bilgi verilmesi.

DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Cami ve mescitlerde bulunan tarihi kâğıt eserlerin (yazmaların) önemi, malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, din görevlileri özelinde uygulanabilecek önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.) hakkında gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde bilgi verilmesi.

7.DERS ADI: Tarihi Kalem İşi Süslemelerde Önleyici Koruma.

14.DERS ADI: Koruma ve Onarımda Analiz.

DERS KONUSU: Tarihi Kalem İşi Süslemelerde Önleyici Koruma Uygulamaları.

DERS KONUSU: Koruma ve Onarımda Analizin Kullanımı ve Önemi. Kültür Varlıklarında Kullanılan Analiz Yöntemleri.

DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Cami ve mescitlerde bulunan tarihi kalem işi süslemelerin önemi, malzeme bilgisi, bozulmalar, bozulma faktörleri, din görevlileri özelinde uygulanabilecek önleyici koruma yöntemleri (kullanım, temizlik, depolama, düzenli bakım, cemaat ve ziyaretçileri gerekli durumlarda (bilinçsiz müdahalelere karşın) bilgilendirme vb.) hakkında gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde bilgi verilmesi.

DETAYLI DERS İÇERİĞİ: Arkeometrinin tanımı, ortaya çıkışı ve tarihi süreçteki gelişimi hakkında bilgi verilmesi. Koruma-onarımda analizin yeri ve önemi, alana katkısı gerçekleştirilmiş örnekler eşliğinde aktarılacaktır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İlahiyat eğitimi alan öğrenciler ve mezun durumdaki kişiler özelinde, taşıdıkları din görevlisi olma ve tarihi dini yapılarda istihdam edilebilme potansiyeli bakımından, kültür varlıklarını koruma bilincinin (Kuban, 1969; Stolow, 1987; Caple, 2000; Corr, 2000; Asatekin, 2004; Tuncer, 2010; Ahunbay, 2009) kazandırılması adına eğitim almaları bir gerekliliktir. Bu eğitim ilgili okul ve kurumlarda hâlihazırda okuyan ve görev yapan öğrenci ve din görevlilerine yönelik olarak bahsi geçen içerik ve nitelik gereği işlendiği takdirde, ilgili grubun üzerinde hedeflenen amaçlara hizmet edeceği düşünülmektedir.

Bahsi geçen nitelikte verilecek eğitimler sayesinde, hedef kitle kültür varlıkları ve koruma kavramlarına dair farkındalık, bilinçli düşünme ve sorgulayıcı olma yaklaşımlarını kazanacaktır. Buna bağlı olarak konuya ilişkin karşılaşılan sorunlara doğru yaklaşım ile sınırları aşmayacak çözümlerin üretiminde bireysel olarak sorumluluk alabilecek ve doğru sonuca ulaşmakta etken rol oynayacaklardır. Bu sayede tüm toplumun ortak mirası olan ve görevli olarak kendi emanetlerinde bulunan cami ve mescit gibi kültür varlıklarının zarar görmeden yaşamasına ve gelecek nesillere ulaşabilmesine katkı sunacaklardır. Aynı zamanda din görevlilerinin meslek tanımlarında yer alması dahi (Doğru, 2008; Ademi, 2012) bahsi geçen eserlerin diğer kullanıcılarından olan ziyaretçi ve cemaatin bilinçlenmesine ve iyi niyetli! de olsa zarar ile sonuçlanabilecek müdahalelerin önüne geçebilmesine büyük katkı sağlayacaktır. Kültür varlığı mirasçısı bir vatandaş olarak iyi bir örnek olmaları da ayrıca çok değerlidir.

Kısacası kültür varlıklarını koruma bilinci eğitimi, tarihi dini mimari eserlerde oluşabilecek sorunlar karşısında din görevlisinin ve diğer kullanıcıların müdahale ehliyetinin olmadığını bilmek ve diğer ilgili kişilere bildirmek, bu tür durumlarda hangi kurum ve kuruluşlara ne şekilde haber verileceğini bilmek, sonuç alınana kadar iş takibinde bulunmak dışında yapılacak hiçbir müdahaleyi kabul etmemek bilincinin oluşmasını sağlayacaktır.

İlahiyat eğitimi alan öğrenciler ve mezun olup atanan din görevlileri özelinde sınırlandırılan kültür varlıklarını koruma bilincinin önemi konulu bu makale çalışmamız, kültür varlıkları ile doğrudan ya da dolaylı ilişkisi olan arkeoloji, sanat tarihi, güzel sanatlar, tarih, öğretmenlikler vb. tüm eğitim alanlarında ve diyanete bağlı bölge müftülüklerinde verilmesi gerekmektedir. Bu sayede daha fazla kişiye ulaşacak olan eğitimin bahsi geçen olumlu sonuçları katlanarak artacak ve kültürel mirasın korunmasına daha fazla katkı sağlanacaktır.

Yazarlık Katkısı

Bu araştırmanın yazarlık katkısı birinci yazar için %50, ikinci yazar için %25, üçüncü yazar için %25'tir

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma için etik kurul beyanı gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Ademi, Z. (2012). *Hayatın dönüm noktalarında din görevlilerinin rolü (Bursa örneği)* (Tez No: 319561) [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Ahunbay, Z. (2009). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. YEM Yayınları.
- Asatekin, N. G. (2004). *Kültür ve doğa varlıklarımız: neyi, niçin, nasıl korumalıyız?* T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Blake, J. (2015). *International cultural heritage law*. Oxford Press.
- Buys, S., & Oakley, V. (1993). *The conservation and restoration of ceramics*. Butterworth-Heinemann.
- Caple, C. (2000). *Conservation skills: judgment, method and decision making*. Routledge.
- Corr, S. (2000). *Caring for conservations: a manual of preventive & conservation*. The Heritage Council.
- Çolak, N. İ. (2015). *Kültür ve tabiat varlıklarını koruma hukuku*. On İki Levha Yayıncılık.
- Doğru, A. (2008). *Din görevlilerinin hizmet alanları ve problemleri (Kayseri ilinde görev yapan vaizler üzerine sosyolojik bir inceleme)* (Tez No: 221272) [Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Emre, M. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. Mimarlar Odası Yayını.
- Erder, C. (1975). *Tarihi çevre bilinci*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Günay, R. (2002). *Ahşap yapılar, sorun ve çözüm yolları*. Birsen Yayınevi.
- İnci A. B. (2018). *Klasik devir Türk tezyini sanatlarında desen*. Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık.

-
- K. V. M. G. M. (2024). <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-108411/restorasyon-faaliyetleri.html> 12 Ağustos 2024 tarihinde erişildi.
- Kathpalia, Y. P. (1973). *Conservation and restoration of archive materials*. UNESCO.
- Kuban, D. (1969). Modern restorasyon ilkeleri üzerine yorumlar. *Vakıflar Dergisi*, (8), 341-356.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi çevre korumanın mimarlık boyutu: kuram ve uygulama*. YEM Yayınları.
- Lennard, F., & Hayward, M. (2006). *Tapestry conservation: principles and practice*. Butterworth-Heinemann. Oxford.
- Madran, E., & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. TMMOB Mimarlar Odası Yayını.
- Özel, S. (1998). *Uluslararası alanda kültür varlıklarının korunması*. Alkım Yayınları.
- Song, J. (2011). Young-Won Kim (Ed.), *Conservation treatment for cultural properties: paintings and written artifacts.*, *Conservation of Papers and Textiles* (s. 7-111). National Research Institute of Cultural Heritage.
- Stolow, N. (1987). *Conservation and exhibitons: packing, transport, storage and environmental consideration*. Butterworth – Heinemann.
- Tuncer, O. C. (2010). Korunması gerekli vakıf taşınmazlarının onarımları ve bir öneri. *Vakıflar Dergisi*, (32), 231-234.
- Tunçer, M., Madran, E., Özgönül, N., Alp, S., & Kılıççöte, N. C., (2012). Mustafa Servet Akbolat (Ed.), *Kültürel miras mevzuatı*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Üçer, K. (2015). B. Tanman & G. Tanman (Ed.), *Kalemişleri ve restorasyon.*, *Meşk-i İstanbul Yenikapı Mevlevihanesi restorasyonu (2005-2010)* (s. 126-133). Gürsoy Grup Kültür Yayınları (6).
- V.G.M. (2024) <https://www.vgm.gov.tr> adresinden 12 Ağustos 2024 tarihinde erişildi.
- Zakar, L., & Eyüpgiller, K. K. (2015). *Mimari restorasyon koruma teknik ve yöntemleri*. YEM Kitabevi.
-

